

sát követően azonosítottuk a várudvar utolsó, 17. századi sárga agyagos járósíntjét. Ezt elbontva még lehetőségünk volt az ez alatt lévő feltöltési réteg vizsgálatára is. A beruházás által érintett mélységig végeztük a feltárást, mely átlagosan 40–50 cm volt. Így a mélyebben húzódó, a korábbi korszakhoz tartozó rétegek teljes feltáráására már nem volt módunk.

A 16. században emelt Ny-i, ún. Alsó-bástya területén a kivitelező által elvégzett elsődleges földmunkákat követően nyílt lehetőségünk a védmű K-i részén a várfalak külső és belső síkjának meghatározására. A várfalakat itt is a természetes, lépcsőzetes sziklafelületre alapozták. Az 1,5 m hosszú K-i falsík kivételével, ezen a részen felmenő falszakaszok lényegében nem maradtak fent. A bástya K-i végében 4 m vastag falak belső síkja a hegy emelkedő sziklafelületeihez simult.

A Felső-vár külső fala mellett, a kaputoronytól É-ra jelöltünk ki három kutatóárkot az itt futó rétegsor vizsgálatára. A két nagyobb méretű 2014/1. árok (190×170 cm), 2014/2. árok (270×320 cm), valamint egy kisebb kutatóblokk a 2014/3. árok (100×250 cm) területén közepes mennyiségű kései, 17. századi kerámiaanyagot találtunk. A sziklafelület, egy barna erdei talajt és közepes mennyiségű omladékból származó követ tartalmazó réteget tudtunk csak azonosítani.

A 2014. évi feltárást utolsó szakaszában az ún. Rimay-ház (korábban már kutatóárkokkal vizsgált) rétegeinek szisztematikus bontását végeztük el ásatás keretében, a kivitelező által meghatározott mélységig. A helyiség Ny-i felében két meszes-habarcos járósíntet, egy ezek között lévő feltöltési szintet – innen egy 1482-as években vert Hunyadi Mátyás dénár is előkerült –, továbbá a tér É-i falánál azonosított alapozási kiugráshoz kapcsolódó építési szintet, végül az ez alatt húzódó szintkiegyenlítő réteget távolítottunk el, mintegy 3 m-es mélységig.

A feltárást közben a helyiség K-i falának belső síkja, melytől K-re egy eddig még nem kutatott terület húzódik, instabillá vált. A falsíkot dűcoltuk, majd érintett szakemberek bevonásával tartott konzultáció eredményeképp a terület K-i felének teljes feltárást – mivel szükségessé vált a falazatok visszabontása, a mögöttük lévő várudvari területek régészeti módszerekkel történő kutatása, lesüllyesztése is – a következő évre halasztottuk. A Rimay-ház K-i felében így ez évben csupán csak a felső két járósínt feltáráására maradt lehetőségünk.

Régészeti szakfelügyelet keretében elvégeztük a Várkáporna külső homlokzatainak a falszövetben megfigyelhető falelválások, másodlagos helyzetben lévő faragott kövek rajzi felmérését, fotódokumentálását, majd ugyanerre lehetőségünk nyílt a kápolna alatti ún. Szalonnás-pince falszövevei esetében is. Megállapításaink szerint a Várkáporna utólagosan épült a D-i várfal addig többszörösen javított külső falsíkjához. Megfigyelhető volt, hogy a D-i várfal Ny-i szakaszának külső síkjában látható fehér tufaköves javítás befut a kápolna falcsatlakozása mögé. Ugyanezt tapasztaltuk a kápolna K-i falánál is. A falszövetben meghatározott, másodlagosan felhasznált faragott kőanyagban – többek között – megtalálható volt a feltételezhető első kápolna boltozati bordáinak, sőt boltozati csomópontjának több darabja is. Emellett kiemelendő, hogy a D-i falban található, az első kápolna feltételezett DK-i sarkát alkotó faragott kövek egy további példánya jelentős magasságban, a D-i falszövet Ny-i felében került elő.

Arra, a várkápornával kapcsolatos alapvető kérdésre, hogy maguk a D-i falban látható sarokkövek eredeti helyzetükben vannak-e, kutatásunk után sem adhatunk megnyugtató választ. Az azonban kiderült, hogy a három, egymás felett elhelyezke-

dő, nagy méretű kő közül csak az alsó kettőn figyelhető meg egy jellegzetes, 135 fokos éltörés. A legfelső, anyagában is eltérő elemen ez már nem található meg. A faragott kövek alatt, a sziklafelületen ugyanakkor két sorban andezitből rakott kiegyenlítő sorokat azonosítottunk, melyek törés nélkül haladnak tovább K-i irányba a sarokkövek K-i szélétől. A vizsgált kövek környezetében falelválás, kötőanyag- vagy kőanyag-váltás nem figyelhető meg.

A részletesen dokumentált munka végén nem jelenthetjük ki egyértelműen, hogy a sarokkövek egy korábbi kápolna *in situ* megmaradt részét alkotják. Ugyanakkor az sem bizonyítható, hogy a mai kápolna építéskor – legalábbis a sarokkialakítás tekintetében – termódosítás történt volna, mivel a faragott „sarokkövek” alá lerakott szintkiegyenlítő sorok már a téglalap alaprajzú kápolna formájához igazodnak. A Ny-i fal mélyebben fekvő lábazati kiugrása egy periódusban épült a falazat felmenő részeivel, azaz az első kápolna maradványai itt sem figyelhetőek meg. Véleményünk szerint a ma is álló Várkáporna az alapjaitól újonnan épült, s építése során falai alsó részében falazóanyagként felhasználták egy előző épület egyes faragott kőelmeit.

A Várkápornától Ny-ra eső falszakasz kivitelező általi visszabontása során derült fény arra, hogy az eddig egységesnek gondolt várfalat belülről, ismeretlen időben megvastagították, azaz köpenyesték. Ebbe az 50 cm vastagságú belső falvastagításba vésték bele utólag az ún. Tárház alatti pince és az ún. Gerendás-pince közti átjáró D-i boltvállát is. A falvastagítás kora a belső területek korábbi szintsüllyesztése miatt már nem volt meghatározható. A kivitelezés előrehaladása miatt azt sem tudtuk megállapítani, hogy milyen hosszúságban érintette e köpenyezés a D-i várfalat.

GÁL VIKTOR

127. Gamás, Országúti-Studentca (KÖH 72173)

(Somogy megye) B

A Kaposvári Rippl-Rónai Múzeum a Dél-balatoni szennyvíz-program keretében végzett megelőző feltárást a lelőhelyen. 2014 augusztusában először a terület K-i sávjában, a 67-es út mellett, majd a dombtetőn nyitottunk 3 m széles árkot, a vezető nyomvonalán. Az utóbbi területen egy bronzkori gödör és egy árok került kibontásra.

Munkatársak: Cserép Tamás, Papp Zoltán, Nyári Zsolt és Stunya Péter.

MOLNÁR ISTVÁN – NÉMETH PÉTER GERGELY

128. Gödöllő, Szabadság tér (Grassalkovich-kastély)

(MRT MRT 11. k. 10/1. lh., KÖH 25973)

(Pest megye) Kú

A Gödöllői Királyi Kastély Közhasznú Nonprofit Kft. (továbbiakban: Megbízó) megbízásából 2014. április 22. és május 12. között a Grassalkovich-kastély nyári lovardája területén, 320 m²-en végeztünk régészeti kutatásokat. A tervszatás célkitűzése Grassalkovich I. Antal gróf kedvenc lovának, Schimmel szobrának felkutatása volt. A szobor egy 1930-as képeslapról már ismert volt, azonban 1945 után nyoma veszett. 2012-ben egy szovjet harcoksiállás betontömbjének elbontásakor a Schimmel-szobor törzsét megtalálták, a talapzat, végtagok és a fej azonban hiányzott.

A kutatásra a Megbízó a 2012-es földmunkáktól DK-re eső területet jelölte ki, az ÉNy–DK-i, az ún. nyári lovardán át vezető szervizúttól D-re. Miután a terület a régészeti lelőhely szélére esett, régészeti korú jelenségekkel is számoltunk, ilyen azonban nem került elő.

Az úttal párhuzamosan, illetve az útra merőlegesen is húztunk kutatóárokot (összesen ötöt), egyrészt a rétegviszonyok tisztázására, másrészt mert a Megbízó feltételezte, hogy a szobor az út mentén kerülhetett földbe. Az úttal párhuzamosan kijelölt kutatóárookban egy ismeretlen korú (25 cm átmérőjű) 15 m hosszan futó közművezeték feküdt, amely ÉNy-on, illetve DK-en egy-egy aknában végződött. Az 5. kutatóárookban, amelyet a szervizútra merőleges, betonozott bejáró út mellett nyitottunk, vaslemezekkel fedett aknák sorát tártuk fel, amelyek benyúltak a szovjet kori betonozott felület alá.

A szondázás negatív eredményei után a kutatóárok közötti területet 20 cm mélységben gépi munkával lehumusztuk, hogy a kutatást a modern kori bolygatások által érintett területre szűkítsük. A 2012-es év földmunkáinak határa jól megfigyelhető volt a felszínen, a beásás helyenként (kutatóárokban megfigyelve) 175 cm mélységig is elpusztította az eredeti rétegeket. Szovjet-kori bolygatás csupán a felső 20 cm-en jelentkezett. Miután a teljes vizsgált felületen lemélyültünk a barokk rétegit, valamint helyenként a bolygatatlan altalajig, és a modern és recens kori beásásokat szintén megvizsgáltuk, kijelenthetjük, hogy a keresett szobor a megvizsgált 320 m²-es felületen nem található.

A kézi bontás és fémdetektoros vizsgálat során számtalan fém alkatrész és szerszám mellett tisztí szövet-válllapot, szovjet kítűzőket (sarló-kalapács, vörös csillag), néhány ruhagombot és egy ép, üveg tintatartót találtunk.

Az említett bejáró út, és ennek mentén fekvő szerelőállás szélein is nyitottunk kutatóárokot, azonban ezekben a barna altalajt elérve sem bukkantunk a szobor töredékeire, vagy más, történeti korú jelenségekre.

Ezzel szemben az ásatás legfőbb eredménye a Megbízó számára is eddig ismeretlen, az összenyitott, humusztolt felületen jelentkező, 17 m hosszúságban megfigyelt, homokos alapozású, sóderes borítású, barokk (Grassalkovich-kori) bélyeges téglából kirakott, közel 6 m szélességű út. Vonalvezetése alapján a mai Martinovich utcai kapura kanyarodott, D-en az 5. kutatóárookban még megfigyelhető volt, É-on pedig feltárási területünk széléig tartott, ugyanis legészakibb szondánkban már egy vastag kavicsos felület jelentkezett, a téglaborításnak és a homokos alapozásnak nem találtuk nyomát.

Munkatársak: Simon Bence régész és Szócs Péter térinformatikus.

RÁCZ TIBOR ÁKOS

129. Gönc, Szt. Imre Római Katolikus plébániatemplom (KÖH 80737)

(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) Kk, Kú

A Herman Ottó Múzeum Régészeti Tárát 2013 decemberében kereste meg a Tiszáninneni Református Egyházkerület vezetője, Csomós József püspök úr, a Károlyi Gáspár Program tervével. A Református Egyház által megvalósítani tervezett, Magyarország Kormánya által támogatott Károlyi Gáspár Program első, kiemelt elemének része a gönci Szent Imre Római Katolikus plébániatemplom szentélyének helyreállítása. A projekt kapcsán

kapott múzeumunk felkérését a szentély területén egy megelőző régészeti tervásatás elvégzésére. A tervezett kutatás 2014. március és április hónapjaiban került megvalósításra.

A történeti források alapján a 15. század utolsó harmadában emelt épület feltárása kihívásokat tartogatott. A modern műkö burkolat eltávolítását követően három, a korábbi időszakból származó téglapadlót azonosítottunk. A habarcsos fektetőrétegek formájában megmaradt felületeken jól kirajzolódtak a téglákba égetett D, illetve CAC mesterjegyek. A régészeti kutatás során feltárt legkorábbi padlószint rátaakart a szentély mai pilléreinek alapozási kiugrására, így egyértelműen azok építéséhez köthető. A gönci templom szentélye jelenleg a sekrestyeajtó szemöldökkövébe vésett 1763-as évszám alapján barokk átépítés nyomait viseli magán. A legkorábbi téglapadló is ehhez a korszakhoz kapcsolható.

A pillérek alapozásának vizsgálata mutatta ki, hogy a szentély É-i fala a 15. századi gótikus templom idejében épült, ehhez utólagosan illesztették a barokk boltozatot tartó pilléreket. A D-i oldalon ugyanakkor a pillérek egybeépültek a templomfallal. Pontosabban a templomfal megvastagított belső részével, ugyanis a szentély padlásán máig láthatóak a középkori boltozat indítókövei. Mindezek alapján megállapítottuk, hogy a barokk átépítés során a szentély 15. századi belső terének szélességét és magasságát csökkentették.

A modern kori oltár elbontását követően feltártuk a 18. századi templom kőből emelt, 2×2 m kiterjedésű oltáralapját, melynek környezetéből mives kidolgozású olaj vagy szenteltvíztartó üvegcsé került felszínre. Ehhez az oltárhoz a szentély közepén keresztben kőköcskből kialakított lépcsőn lehetett fellépni. A 18. századi rétegek elbontását követően – meglepő módon – nem találtunk ezeknél régebbi építési- vagy padlószinteket.

A feltárás egyik legizgalmasabb kérdését a barokk oltár elbontása után felszínre került, középkori eredetű, kőből falazott, tégladongaboltozatos kriptá kibontása jelentette. A legelőkelőbb pozícióban lévő temetkezés feltárással azonban megelőztek minket. A közelben lévő pillér alapozásakor a 18. századi mesterek rátaláltak a kriptára, belsejét kipucolták, majd agyagos, földes, téglatörmelékkel anyaggal döngölték azt vissza, hogy a barokk boltozatot tartó pillérnek stabil alapot biztosítsanak.

A közvetlenül a legalsó téglapadlók alatt feltárt középkori eredetű temetkezések, illetve a szentély külső és belső szintviszonyainak jelentős különbsége azt a megállapítást erősíti, hogy a szentély belsejében – barokk átépítéskor – egy jelentős, akár az egy métert is meghaladó szintsüllyesztést hajtottak végre. Ezzel elpusztították az összes középkori járószintet és temetkezést is.

A szentély területén három barokk kori sírt bontottunk ki. Mindhárom koporsót díszítették; az elhunytak nevét és a halálozás dátumát kerek fejű koporsószögekkel verték a deszkába. Egy-egy koporsón több száz veretet figyeltünk meg. A szögekkel kirakott feliratok minden esetben töredékesek voltak. Két koporsónál a deszkát borító koporsólepel maradványaira is felfigyeltünk.

Mindhárom elhunyt csontváza igen rossz állapotú, rendkívül porózus volt. A férfi elhunyt nevét és halálozásának idejét nem ismerjük; a koporsóveretek ennél a sírnál voltak a legrosszabb állapotban. A 2. sír deszkáján az ESZTERHAZY felirat olvasható. A halott feltételezésünk szerint a gönci földesúr, gr. Csáky István felesége, Eszterházy Borbála lehet. A 3. sírban az 1730-ban elhunyt Niczky Angélat azonosítottuk. A fiatalon meghalt leány halotti ruházatának maradványait, koponyáját